



GÖTEBORGS UNIVERSITET

Institutionen för pedagogik och specialpedagogik



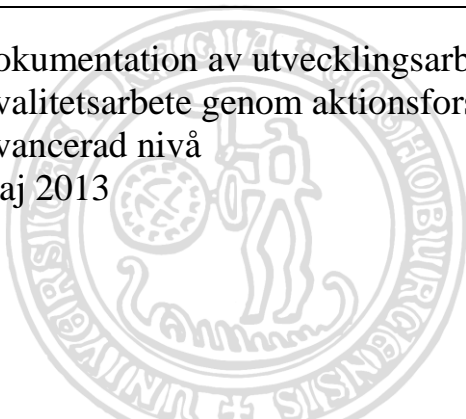
## **Barnen blir delaktiga och ansvarstagande med hjälp av städkorten.**

**Annika Wähl**



---

Dokumentation av utvecklingsarbete inom kursen:  
Kvalitetsarbete genom aktionsforskning (Pda107) 7,5 högskolepoäng  
Avancerad nivå  
Maj 2013



## Innehållsförteckning:

Inledning.....	1
Förutsättningar.....	1
Kopplingar till mål och styrdokument .....	1
Vår systematiska pedagogiska planering .....	3
Aktionsforskning.....	4
Process.....	5
Analys på gruppnivå .....	5
Prioriterade mål och riktlinjer .....	5
Det situerade relationella lärandet .....	5
Genomförande .....	6
Första aktionen: Observationer .....	6
Andra aktionen: Barnens eget ansvar över städningen utan pedagogers delaktighet.....	6
Tredje aktionen: Städ musik och städ kort.....	6
Pedagogisk dokumentation.....	7
Resultat.....	7
Observationer.....	8
Barnens eget ansvar över städningen utan pedagogers delaktighet.....	8
Städ musik och städ kort .....	8
Samtal med barnen .....	9
Slutsats .....	9
Reflektioner .....	10
Hur vi går vidare? .....	12
Referenser: .....	13
Bilaga 1. ....	14

## **Inledning**

I augusti 2012 blev jag tillfrågad av min chef om jag ville gå en kurs i aktionsforskning. Det fanns en plats över och ingen i mitt arbetslag hade tidigare genomfört en sådan kurs. Jag behövde lite tid att tänka över det hela. Skulle jag klara av detta, jag som inte hade studerat på så många år? Jag hade nämligen, innan jag i augusti 2011 började på min nuvarande arbetsplats, haft ett uppehåll från yrket i 12 år. Jag funderade noga på vad detta skulle innebära för min familj då jag skulle behöva lästid på fritiden utöver den tid jag fick på arbetstid. Men jag såg det som en stor möjlighet till utveckling, både hos mig själv och av verksamheten. Därför antog jag utmaningen, vilket jag inte har ångrat.

## **Förutsättningar**

Vår förskola ligger i ett mindre samhälle, med tillgång till skog och ängar i närområdet. Det är ett socialt stabilt område i medelklass, där förskolans samtliga barn har svenska som modersmål. På förskolan finns det fem avdelningar, alla med barn i åldrarna 1-5 år. På vår avdelning består barngruppen av fem ettåringar, fem treåringar, två fyraåringar och sex femåringar. Det är elva flickor och sju pojkar. Vi har inga barn med behov av särskilt stöd.

Vi är fyra pedagoger i vårt arbetslag och vi arbetar 100 %, 75 %, 70 % och 50 %. Vi är alla utbildade förskollärare. Två av oss har arbetat tillsammans i ett och ett halvt år, den tredje pedagogen började i arbetslaget i september 2012 och den fjärde pedagogen började i januari 2013. Vi har tillgång till en specialpedagog vid behov. Vår förskolechef är även rektor för förskoleklass och fritidshem i skolan, som ligger alldeles bredvid förskolan. Team Öster, som vår förskola ingår i, består av förskolor och skolor från 6 områden. Syftet med teamet är att rektorer och förskolechefer ska hjälpa varandra att vidareutveckla verksamheten utifrån de statliga och kommunala styrdokument.

Varje vecka har pedagogerna barnfri tid. Jag som exempelvis arbetar heltid har varje vecka tillgång till två timmars barnfri tid. Denna tid använder vi mest till dokumentation. Varje månad har arbetslaget kvalitetstid mellan kl.8-14 då vi i förväg skrivit punkter för vad vi ska diskutera. Vi börjar alltid med att reflektera över arbetet med barnen i form av projekt och experiment och hur vi arbetar vidare. Därefter kan det vara punkter av olika slag, som exempelvis utveckling av rutiner genom reflektioner och diskussioner, enskilda barn och förutsättningar för deras utveckling och lärande samt planering av aktiviteter. Avdelningsmöte sker en gång per månad mellan kl. 17-20. Vid det tillfället fortsätter vi med punkter vi inte hunnit med under vår kvalitetstid. Vi kan även göra mer praktiska saker så som att sortera barnens målningar och ändra om lekmiljöer. Förskolan har varje månad en gemensam arbetsplatsträff, APT, som sker mellan kl. 16:30-19:30. Under våren har vi gjort studiebesök på varje avdelning, som har fått berätta om sitt arbete med den systematiska pedagogiska planeringen, mål och projekt. Vid arbetsplatsträffarna får vi även information gällande personal och ekonomi. Varannan vecka har vi måndagsmöte då förskolechefen och en pedagog från varje avdelning ägnar cirka en timme till att samtala om viktiga ting rörande förskolan. Där lyfts bland annat frågor som rör tjänster, stora inköp, kurser, vikarier, frånvaro bland pedagoger med mera.

## **Kopplingar till mål och styrdokument**

De statliga styrdokument vi arbetar efter är läroplanen, skollagen och diskrimineringslagen.

Enligt skollagen (SFS 2010:800) ska *förskolan främja allsidiga kontakter och social gemenskap och förbereda barnen för fortsatt utbildning.*

I läroplan för förskolan (Skolverket, 2010, s.5) står följande: *Förskolan ska lägga grunden för ett livslångt lärande.* Vi har alltid läroplanen med vid den systematiska pedagogiska planeringen och ser vilka mål och riktlinjer vi får in i de olika processerna.

Diskrimineringslagen (SFS 2010:800) ligger till grund för Planen mot diskriminering och kränkande behandling som gäller för vår förskola, vilken varje år utvärderas av oss pedagoger tillsammans med förskolechefen. Vi lyfter denna plan vid den systematiska pedagogiska planeringen.

De kommunala styrdokumenterna är skolplanen (Varbergs kommun, 2012) där de tre effektmålen ingår. *Med denna plan vill kommunen verka för en decentraliserad och målstyrd verksamhet av hög kvalitet. Verksamheten ska kontinuerligt utvärderas, följas upp och förbättras.* Genom vårt arbete med systematisk pedagogisk planering utvärderar vi processen kontinuerligt.

- Barn och elever lär sig mer i Varbergs kommun.  
*Förskolor ska uppmuntra barns intresse för att läsa, skriva och räkna.*  
Vi tar tillvara på vardagliga situationer och räknar med barnen, t.ex. antal tallrikar vid dukningen, delning av äpplet i hälften för att se hur många bitar det blir då, skrivna ord vid föremål i rummen, bokstavslekar på samlingen.
- Barn och elevers fysiska och psykiska hälsa ska förbättras.  
*Förskola och skola ska ge elever redskap att utveckla en sund livsstil där självförtroende och tillit stärks hos varje individ.*  
Vår förskola har en hälsoprofil. Vi är ute både förmiddag och eftermiddag, de yngsta barnen sover i vagnar utomhus, vi äter inga sötsaker på förskolan, födelsedagar firas med att barnen bjuder på frukt och vår gård ger inspiration till lek och rörelse. Vi har varje måndag förmiddag gemensamma aktiviteter som berör hela förskolan för att bland annat främja gemenskapen och tryggheten hos varje barn. Allt för att vi alla ska må bra.
- Ökad valfrihet för familjerna.  
*Barn och elever ska ha en god valmöjlighet bland såväl kommunala som enskilda förskolor och skolor. Det är positivt om fler förskolor och skolor profilerar sig.*  
Vår profilering som hälsoförskola hjälper föräldrar, i valet av förskola, att se vad vi står för i vårt arbete.

Barn och utbildningsförvaltningens mål:

- Vi ska bli bättre på att identifiera behov och sätta upp mål.
- Vi ska bli bättre på att genomföra aktioner mot uppsatta mål.
- Vi ska bli bättre på att sprida våra erövrade kunskaper/erfarenheter vidare i organisationen.

Genom att vara medlekare, observera barngruppen och föra en dialog med barnen ser vi behov och intressen som barnen ger uttryck för. Aktionsforskningen, avdelningens projekt m.m. bidrar till fler aktioner mot uppsatta mål. Genom workshops i Team Öster sprider vi kunskaper vidare.

Team Östers mål:

Att utveckla den digitala lärandemiljön genom att öka/möta barnens digitala kompetens.

Barnens delaktighet i dokumentationen och användandet av I-pads utvecklar barnens digitala kompetens.

Förskolans mål:

Att utveckla arbetet med utformandet av den systematiska pedagogiska dokumentationen praktiskt och teoretiskt.

Genom det kontinuerliga arbetet med den systematiska pedagogiska planeringen tillsammans med barngruppen utvecklar vi denna process.

Avdelningens mål:

Naturvetenskap och teknik.

Naturvetenskap och teknik arbetar vi med genom t.ex. experiment, konstruktion, naturupplevelser i skogen där vi tittar på årstidsförändringar.

## Vår systematiska pedagogiska planering

I detta verktyg arbetar vi med följande moment:

- Analys på gruppnivå
- Prioriterade mål och riktlinjer
- Det situerade, relationella lärandet
- Genomförande
- Pedagogisk dokumentation
- Reflektion, uppföljning, utvärdering, utveckling

Vi har en pärm som stöd för den pedagogiska planeringen, med färdiga mallar som vi lätt kan fylla i och frågeformulär att använda vid utvärdering och analys. En nätverksgrupp med förskollärare har under läsåret 2011/2012 träffats ett antal gånger. Syftet med gruppen har varit att utveckla den systematiska pedagogiska dokumentationen och de har tagit fram förslag, som sedan Team Öster har sammanställt för att utveckla denna pärm.

Vi arbetar med olika projekt under året. Det innebär att vi i år, under kortare perioder, arbetar med delprojekt som alla går under ämnet konstruktion. Vi utgår från barnens intressen som vi fångar upp genom observationer, dialoger och genom att vara medlekare. *En utgångspunkt för arbetet med pedagogisk dokumentation är att "lyssna in" det som pågår bland barnen och synliggöra det genom att dokumentera det* (Palmer, 2012, s.15). Enligt Sheridan och Pramling Samuelsson (2009) handlar planeringen om att utgå ifrån läroplansmålen och därefter skapa bra förutsättningar genom val av aktiviteter för att ge barnen möjlighet till ett lärande inom det valda området. Detta är i motsats med vad skolverket delger samt hur vi arbetar på vår avdelning eftersom vi fångar upp barnens intressen först och väljer projekt efter det. Vi gör en tankekarta med barnen och kartlägger vad de vill lära sig och vad de redan vet i ämnet vi valt. Sedan gör vi pedagoger en ny tankekarta om vad vi vill att barnen ska få lära och uppleva, som grundar sig på barnens tankekarta. Vi går därefter igenom vilka mål och riktlinjer som vi prioriterar i det valda projektet och gör en planering för genomförandet. Vi arbetar med åldersindelade grupper där två pedagoger närvarar vid varje tillfälle, varav en pedagog dokumenterar aktiviteten. Detta arbetssätt är dock sårbart eftersom det är svårt att genomföra när någon pedagog är frånvarande. Efter varje tillfälle gör vi en kort utvärdering med barnen. Vad lärde du dig idag? Hur vill du att vi ska arbeta vidare nästa gång? I förskolans läroplan står följande: *Förskolan ska sträva efter att varje barn utvecklar sin förmåga att uttrycka sina tankar och åsikter och därmed få möjlighet att påverka sin situation* (Skolverket, 2010, s.12).

Dokumentationen sätter vi in i barnets egen pärm och på dokumentationsväggen så att föräldrar kan ta del av det. Vi tar även med oss dokumentationen till kvalitetsdagen, då vi pedagoger

följer upp arbetet genom reflektioner och diskuterar hur vi arbetar vidare. Efter varje delprojekt för vi en utvärdering. Vi utgår från frågeställningarna vad och hur vi gjorde, vilket resultat det blev, varför det blev som det blev när vi gjorde som vi gjorde och hur vi går vidare. Detta bidrar till en utveckling av processen.

Kvalitetsarbetet för avdelningens övriga processer har vi inga speciella metoder för. Där handlar det mer om dagliga reflektioner. Vi diskuterar och utvecklar verksamheten i arbetslaget när tillfälle ges, vid kvalitetstid och avdelningsmöte. Lekmiljöer utvecklar vi utifrån barnens intressen som fångas upp då vi t.ex. är medlekare. Här ser jag att aktionsforskningen kommer in som en metod för att strukturera och genomföra dessa processer.

Vår styrka i kvalitetsarbetet är att lyssna in barnen, vilket vi gör genom leken som medlekare, i dialogen och genom observationer. En svaghet är analysen, eftersom vi många gånger tycker att det är svårt att läsa av dokumentationen. Lärandet hos barnen är inte alltid så tydligt. Vi kan anta ett lärande, men att se lärandet från barnens perspektiv är inte alltid lätt. Vi ser stora utvecklingsmöjligheter genom aktionsforskningen som kommer att ge oss en metod för att utveckla kvalitetsarbetet på fler områden än vad vi gör idag. Något vi ser som hot i verksamheten är att tiden inte alltid räcker till och vid frånvaro bland pedagogerna på förskolan då vi i första hand hjälps åt över avdelningarna innan vi bokar vikarie. Detta kan förstöra genomförandet av planerade aktiviteter.

## **Aktionsforskning**

I detta verktyg arbetar man med följande moment:

- Kartläggning genom tankekarta
- Formulering av en fråga utifrån den egna verksamheten
- Planering av en förändringsinsats
- Genomförandet av en aktion
- Följa processen med hjälp av olika verktyg
- Beskrivning av resultatet
- Dokumentering
- Reflektioner

I aktionsforskningen synliggör man vardagshändelser. Man gör en kartläggning över de olika processerna under dagen. Sedan väljs ett område där det finns ett behov av utveckling. En beskrivning av utvecklingsområdet görs och en frågeställning formuleras, där man börjar frågan med hur. Man kopplar utvecklingsområdet till gällande styrdokument. En planering på själva aktionen genomförs. Den innefattar vad man vill pröva, när det ska ske och under hur lång tid. Därefter genomför man aktionen och följer processen med hjälp av olika verktyg så som dagboksanteckningar, observationer och intervjuer. Sedan sorteras det insamlade materialet för att tydligare kunna se resultaten. En analysering efterföljs där man utgår från resultaten i relation till tidigare erfarenheter och teorier. Både egna och kollektiva reflektioner är viktiga delar av aktionsforskningen. Det bidrar till ny kunskap och lärande över processen. *Aktionsforskning beskrivs av Stephen Kemmis och Robin McTaggart som en spiral där de olika delarna hakar i varandra i en pågående process* (M Nylund, C Sandback, B Wilhelmsson, K Rönnerman, 2010, s.25). Reflektioner ger upphov till nya frågor som leder till nya aktioner man vill pröva.

# Process

## Analys på gruppnivå

I arbetslaget gjorde vi en tankekarta över verksamheten och tänkbara utvecklingsområden. Vi kom fram till att städningen efter leken skulle prioriteras. Detta utvecklingsområde var ett område som utvärderades i den stora kvalitetsredovisningen i maj 2012. Redan då såg vi ett behov av förändring. Vi pedagoger gjorde en tankekarta över hur vi upplevde städsituationen. Vi kom fram till att vissa barn städade mer än andra, en del barn drog sig undan, barnen tappade lätt fokus, barn hamnade lätt i konflikter med varandra och att det ofta blir ett stressmoment för oss pedagoger. Vi ville även ta reda på hur barnen upplevde städsituationen. Detta gjorde vi genom att göra enskilda intervjuer med barnen. Vi ställde följande frågor:

- Vad betyder det att man ska städa?
- Hur gör du när du städar här på förskolan?
- Hur gör du när du städar hemma?
- Varför ska man städa?
- Vad tror du händer när man inte städar?
- Om du och en kompis har lekt tillsammans och kompiserna inte hjälper till att städa, hur känns det då?

Genom frågorna såg vi barnens förståelse över att det är viktigt att städa för att vi ska göra något annat, t.ex. äta frukost eller gå ut. Vi pedagoger ville även att barnen skulle förstå att det är viktigt för trivseln, för att kunna hitta sakerna man vill ha när man ska leka och att det är viktigt att plocka undan leksaker för att kunna göra rent på golvet. De flesta barnen uttryckte, vilket var överraskande, att det kändes bra att städa.

## Prioriterade mål och riktlinjer

Ett av Varbergs kommuns effektmål är *Barn och elever lär sig mer i Varbergs kommun*. Vår koppling till detta mål är att barnet ska uppmuntras att ta ansvar för sitt eget lärande och känna sin delaktighet i sammanhanget det ingår i vilket är en viktig förutsättning för sitt fortsatta lärande. Vårt valda utvecklingsområde handlar om delaktighet och ansvarstagande.

I vår förskolas Plan mot diskriminering och kränkande behandling (s.5) står följande: *Barnen blir delaktiga genom:*

- *samtal, enskilt och i grupp*
- *intervjuer*
- *valmöjligheter i verksamheten*
- *samlingar*

I läroplan för förskolan (Skolverket, 2010) står följande: *Förskolan ska sträva efter att varje barn utvecklar sin förmåga att ta ansvar för sina egna handlingar och för förskolans miljö* (s.12). Det står även att *Förskollärare ska ansvara för att förskolan tillämpar ett demokratiskt arbetssätt där barnen aktivt deltar* (s.8).

## Det situerade relationella lärandet

Att skapa förutsättningar för barnen till ett relationellt lärande i en vardaglig situation ville vi även göra genom valet av utvecklingsområdet städning efter leken. Vår frågeställning blev följande: Hur får vi barnen att känna sig delaktiga och ta ansvar för städningen?

## Genomförande

Vi inledde aktionsforskningen genom att berätta för barnen och via bloggen för föräldrarna vad vi valt för utvecklingsområde. Hur ska vi göra för att städningen ska bli roligare? Barnen reagerade inte med entusiasm, en treåring sa: ”Jag kan inte städa”. De flesta barnen satt tysta och sa inget.

### Första aktionen: Observationer

Denna aktion genomförde vi under två veckor vid så många städtillfällen som var möjligt. Vi fyllde i ett observationsschema för att få struktur på det vi såg. En pedagog gjorde detta och de övriga var delaktiga i barngruppen vid varje tillfälle. Den som observerade satt eller stod lite avsidet och observerade så diskret som möjligt för att inte påverka barnen i sitt agerande. Vid varje städtillfälle gjordes observationerna antingen under hela städsituationen eller så länge det var genomförbart. Syftet med denna aktion var att vi ville se om vi upptäckte något kring städningen som vi inte sett tidigare och för att lättare kunna se förändringarna vid genomförandet av den tredje aktionen, då vi planerade att observera på samma sätt.

### Andra aktionen: Barnens eget ansvar över städningen utan pedagogers delaktighet

Denna aktion genomförde vi vid ett tillfälle och innan mellanmålet som var kl. 14:30. Vi ringde i vår städlocka 15 minuter innan städningen skulle vara klar för att ge barnen tid att avsluta sin pågående aktivitet. Vår tanke var att utebliven städning skulle resultera i att leksaker och material var kvar framme till dagen efter. Nästa dag samlade vi barnen i åldern 3-5 år tillsammans med två pedagoger där en var aktiv i samtal med barnen och en dokumenterade vad barnen sa. Vi samtalade kring följande frågor:

- Hur såg det ut när vi kom till förskolan idag?
- Varför såg det ut så här?

Utifrån vad barnen berättade ställde vi följdfrågor. Vi ville även leda in samtalet på att det är roligare och går fortare om vi alla hjälps åt. Syftet med denna aktion var att vi ville få barnen att både uppleva och tänka efter hur det blir om vi inte städar och få dem att inse att det är ett gemensamt ansvar vi har för att det ska vara trivsamt för alla på förskolan.

### Tredje aktionen: Städmusik och städkort

Vi introducerade barnen i denna nya städrutin genom att berätta om hur städningen skulle gå till och sedan genomförde vi den praktiskt. Vi satte på ”städmusik” 15 minuter innan det var dags att städa. Musiken skulle vara samma varje dag så att barnen lärde känna den. Barnen fick under denna stund möjlighet att avsluta leken. När musiken tystnade var det dags för samlingsring i vår samlingsring på golvet. Där delades barnen in i grupper. Antal barn i grupperna berodde på hur många lekmiljöer som skulle städas. Barnen i åldrarna 1-5 år skulle vara delaktiga. De yngsta barnen skulle vara med efter förmåga. *Barnens sociala utveckling förutsätter att de efter förmåga får ta ansvar för sina egna handlingar och för miljön i förskolan* (Skolverkets allmänna råd, 2005, s.31). Varje grupp drog ett städkort. Städkortet bestod av ett fotografi<sup>1</sup> på varje lekmiljö där alla saker var på rätt plats. Det kort man drog var den plats man tillsammans i lilla gruppen städade. Vi skulle göra observationer enligt observationsschemat. En pedagog

---

<sup>1</sup> Se Bilaga 1.



skulle observera vid varje tillfälle och övriga vara med i barngruppen. När man hade städat färdigt satte man sig i samlingsringen igen och väntade tills alla var färdiga. Detta genomförde vi under två veckor. Därefter samtalade vi med barnen i den stora gruppen om hur de upplevt förändringen. Om tiden räckte till skulle vi göra enskilda samtal med barnen. Fördelen med enskilda samtal är att barnen inte påverkas av varandra i det de uttrycker. Syftet med denna aktion var att vi ville hitta ett roligt och bra sätt att göra alla barnen delaktiga i städningen utifrån varje barns förmåga. Städmusiken innan städningen hoppades vi skulle hjälpa barnen att kunna avsluta leken i lugn och ro utan att vi pedagoger behövde säga till dem. Vi hoppades på att städkortet skulle bli en bra städrutin att fortsätta med.

## **Pedagogisk dokumentation**

Vi valde att använda följande verktyg för insamlandet av information om utvecklingsarbetet:

### *Loggbok*

Det var ett bra sätt att kunna skriva ner vad som hände under städsituationen och egna reflektioner. Detta kunde göras lite senare om vi inte hann med just då. Vi behövde inte tänka på formuleringar, ingen annan skulle läsa det. *En loggbok är kanske det enklaste och minst tidskrävande sättet som man kan ta till för att skriva ner sina observationer* (Bjørndal, 2005, s.61).

### *Observationer*

Detta var ett komplement till loggboken. Om vi inte skrev ner direkt i loggboken var det lätt att glömma bort en del information. Vår tanke var att genom observationer kunna se och anteckna vad som hände här och nu. Kanske det inte skulle hinnas med varje gång men så mycket som möjligt. Genom observationsschema kunde vi begränsa oss på vad vi ville ha fokus på. Vem städar, vem städar inte, glad och sur gubbe, vad sägs, vad händer.

Om det fanns barn som inte städade var vår tanke att vi som pedagoger kunde finnas som ett stöd för barnen i städsituationen för att barnen skulle känna sin delaktighet. Vi ville välja observationer för att se hur situationen såg ut i dagsläget och då tänkte vi att det kunde vara bra att observera igen för att se förändringar. Detta skulle vi göra med samma observationsschema. *När du observerar måste du först göra ett viktigt val: Vilken grad av struktur ska observationerna ha? Ska du iaktta "allt" eller ska du begränsa dig?* (Bjørndal, 2005, s.47).

### *Barnsamtal*

Genom samtal ville vi ta reda på hur barnen upplevde förändringen och även göra dokumentationen pedagogisk genom barnens delaktighet, som är en viktig del i vårt kvalitetsarbete. Denna gång utgick vi ifrån en inledande fråga och därefter fyllde vi på med följdfrågor utifrån vad barnen berättade. Vi tänkte oss att samtala i mindre grupper så att barnen skulle få så mycket talutrymme som möjligt och med en pedagog i varje grupp. Individuella samtal tänkte vi genomföra om tiden räckte till. Fördelen med enskilda samtal är att barnen inte påverkas av vad kompiserna säger. *Samtalet är kanske det bästa sättet för att ta del av en annans persons tankar och upplevelser - att ta den andres perspektiv* (Bjørndal, 2005, s.90).

## **Resultat**

*Vilket resultat blev det?*

Det insamlade materialet med hjälp av observationer, loggbok och barnsamtal har strukturerats genom rubrikerna: barnens upplevelser av stökigt, barnens uppfattningar över varför det var stökigt, antal gånger barnen var delaktiga/inte delaktiga, barnens anledningar att inte vara delaktiga i städningen. Informationen som vi inte tyckte kunde placeras in under dessa rubriker valde vi att rada upp som punkter under varje aktion. Namnen på barnen i texten nedan är fiktiva.

## **Observationer**

Genom observationerna med observationsschemat kunde vi se att efter vi ringt i städlockan behövde de flesta barnen tid att avsluta sin aktivitet innan fokus kunde läggas på städningen. Efter ca 20 minuter städade alla deltagande barn i den observerade miljön tillsammans, med hjälp av påminnelse från pedagog. Detta resulterade i att vi i den tredje aktionen valde städmusik som inledning. Barnen hade olika anledningar att inte delta i städningen genom att t.ex. gå på toaletten, lämna rummet, lägga fokus på någon leksak, uttrycka ”jag har bara varit med en liten stund”. Vi pedagoger behövde påminna barnen om städningen genom att fråga hur går det med städningen?” Genom rubriken antal gånger barnen var delaktiga/inte delaktiga kunde vi se att alla barnen var delaktiga vid något tillfälle under städsituationen. Men det resultatet kändes inte riktigt rättvist. På pappret ser det ut som om alla är delaktiga men inget talar om ifall det är en liten stund och efter flera påminnelser av pedagog. Däremot hade vi kunnat se om något barn aldrig var delaktig, men det resultatet såg vi inte. De barn som vid varje städtillfälle städade mer än sina kompisar uttryckte ett missnöje genom att med en suck t.ex. säga ”Jag har städade jättemycket”. Detta resultat gjorde att vi tyckte det var än mer viktigt att lyfta i ett samtal med barnen om betydelsen av att alla är delaktiga och tar ansvar för städningen. Ett sådant samtal blev det efter andra aktionen. Vi ville använda oss av observationsprotokoll för att se om vi upptäckte något vi inte sett tidigare. Mycket av det vi såg var en bekräftelse på det vi antog att vi sett tidigare. Däremot hade jag inte tidigare så tydligt observerat barnens missnöje över att vara den som städade mycket när kompisar inte städade.

## **Barnens eget ansvar över städningen utan pedagogers delaktighet**

Genom den andra aktionen där vi lät barnen själva ansvara för städningen kunde vi se att barnen hade olika uppfattningar om stökighet. Olle 5 år reagerade inte alls. Ellen 3 år uttryckte att det var tomt som stökigt till. Leksaker som låg kvar på golvet upplevdes inte som stökigt, men däremot blev det en stark reaktion från flera barn över hur det såg ut i ateljén. Maja 5 år utbrast med ”titta där! det är jättestökigt”. Molly 5 år tyckte det var ”skitstökigt”. Där stod mycket färg och färgburkar framme. På bord och golv fanns det många färgfläckar. Genom samtalet med barnen i grupp framkom det att det är tråkigt att städa ensam för då känner man sig ledsen. Det är roligare om man städar tillsammans. Flera barn tyckte att det är tråkigt att städa överhuvudtaget. På frågan varför det var stökigt svarade barnen bl.a. ”vet inte, för att vi har lekt, för vi har lekt jättemycket och stökigt ner, vi ringde inte i städlockan, vi glömde städa, man har inte tänkt att ringlockan har ringt”. Efter denna aktion hade vi tänkt samtala i mindre grupper men så blev det inte. Vid detta tillfälle var vi endast två pedagoger och vi såg en vinning i att en av oss höll i samtalet med barnen och en dokumenterade.

## **Städmusik och städkort**

Vid genomförandet av städmusik och städkort såg vi att barnen var förväntansfulla inför städningen. De hoppade och uttryckte glädje. De flesta barnen var snabba att sätta sig i samlingsringen när musiken tystnade. Några barn behövde påminnas om att det var dags för städning. Barnen som var 1-2 år var delaktiga efter förmåga. Några av dem yngre barnen fanns vid sidan om och iakttog. Vi såg vid några tillfällen att de äldre barnen lärde de yngre genom

att visa vart sakerna skulle ligga. Städskorten tog en del barn hjälp av för att se hur det skulle se ut när det var städat. Vi upptäckte att vi hade en lekmiljö som vi inte hade gett något namn. Denna miljö ville barnen kalla "bygghörnan". Efter några gånger ändrade vi på uppdelningen av städgrupper. Istället för att bestämma antal i grupperna innan vi drog ett städkort gjorde vi tvärtom då några barn drog ett kort, därefter valde pedagogen antal och vem som skulle vara med i vilken grupp. Då kunde vi styra grupp sammansättningen och fler barn kunde hjälpas åt i lek miljöer där det var mycket att städa. Med tiden har barnen blivit mer och mer intresserade av att själva få vara delaktiga i att visa städskorten för alla i samlingsringen och gå igenom vilka lek miljöer som behöver städas. Pedagogen styr fortfarande grupp sammansättningen. Konflikter har uppstått vid ett fåtal gånger då något barn inte städar. Vid de tillfällena har något av de andra barnen påmint om att fortsätta städa och själva löst konflikten. Tanken var att vi skulle ha gjort observationer på samma sätt som i första aktionen men eftersom vi såg en del svårigheter med att räkna till för detta så valde vi loggboken istället. Det var lättare att skriva fritt när tiden fanns.

## Samtal med barnen

I de avslutande enskilda samtalen med barnen uttryckte de flesta barnen att det känns bra att städa idag. Vi ställde frågan hur tycker du det är att städa med städmusik och städkort? Moa 5 år sa "bra, att man inte lämnar det, att det inte är städat. För att man ska lära sig att städa helt". Johan 4 år tyckte det var "bra, att man vet att man ska städa". Maja 5 år uttryckte "att jag tycker det är roligt, också så tycker jag det är jätteroligt att städa med en kompis, också med småbarnen". Lina 4 år sa: "jag tycker inte om att städa så himla mycket". Maria 4 år berättade att hon inte tyckte det var bra. "vill inte ha städmusik, inte städkort för att jag vill städa själv och med en kompis som har varit med mig". Kalle 5 år sa att det var "ganska bra, man kan städa upp allt medans musiken är på".

## Slutsats

*Varför blev det som det blev när vi gjorde som vi gjorde?*

När städsklockan ringde visste barnen att det var dags att städa. Men de behövde tid på sig att avsluta sin aktivitet och under den tiden tappade de fokus på att det snart var dags att plocka i ordning sakerna. Städmusiken hjälpte barnen att hålla sig kvar vid tanken att det snart skulle städas. Musiken är en glad musik som gör att glädjen infinner sig hos barnen. Vi ser en tydlig positiv förändring i delaktigheten hos barnen som vi inte såg innan. Städskorten har bidragit till att barnen nu tycker att det är roligare att städa. Att städa tillsammans med några kompisar och ha ett gemensamt ansvar tycker barnen är roligt. De ser även att det går fortare att städa när man hjälps åt. Detta har barnen uttryckt i samtal. Städningen idag fungerar även om vi pedagoger inte alltid kan delta under hela städsituationen.

*Det situerade relationella lärandet*

Hur får vi barnen att känna sig delaktiga och ta ansvar för städningen var vår fråga i detta utvecklingsarbete. Med utgångspunkt från de två läroplansmål som vi kopplade arbetet till: *Förskolan ska sträva efter att varje barn utvecklar sin förmåga att ta ansvar för sina egna handlingar och för förskolans miljö* (s.12) och *Förskollärare ska ansvara för att förskolan tillämpar ett demokratiskt arbetsätt där barnen aktivt deltar* (Skolverket, 2010, s.8), ser vi ett relationellt lärande i städsituationen idag genom städskorten. Barnen tar ansvar genom att aktivt delta i städningen.

Vi ser även ett mer omfattande lärande hos barnen genom städsituationen idag som vi inte såg tidigare. Då barnen har visat intresse för att ansvara för den inledande proceduren med

städkorten då de visar upp korten för alla och pratar igenom vilka miljöer som ska städas ser vi att det är språkutvecklande. Att våga uttrycka sig i den stora gruppen är inte något som alltid är självklart för alla barn. Men med stöd av städkorten kan det gå lättare. *Förskolan ska sträva efter att varje barn utvecklar nyanserat talspråk, ordförråd och begrepp... samt sin förmåga att... kommunicera med andra* (Skolverket, 2010, s.10). Städningen innebär även att sortera leksaker i rätt låda. Vi använder oss av lådor med bilder på där det sorteras efter innehåll som bilar, kaplastavar, hattar, skor o.s.v. Att kunna se likheter och olikheter är en del av matematiken. *Förskolan ska sträva efter att varje barn utvecklar sin förmåga att urskilja, uttrycka, undersöka och använda matematiska begrepp och samband mellan begrepp* (Skolverket, 2010, s.10). Genom städkorten får barnen ta gemensamt ansvar och samarbeta med varandra. Konflikter som uppstår handlar mest om att någon inte städar, men det löser sig oftast genom att kompisarna påminner varandra. *Förskolan ska sträva efter att varje barn utvecklar sin förmåga att fungera enskilt och i grupp, att hantera konflikter och förstå rättigheter och skyldigheter samt ta ansvar för gemensamma regler* (Skolverket, 2010, s.9). Vi ser även att de yngsta barnen lär av de äldre. Ibland bara genom att iaktta och ibland genom att själva lägga sakerna i rätt låda. Jag inser också hur viktigt det är att de yngsta barnen blir medräknade i städgrupperna för att hjälpa de att växa in i delaktigheten. *Marie Gillund (2006)... framhåller barns stillhet som en angelägenhet i förskolans arbete med barns delaktighet och inflytande. Hennes poäng är att om barn inte själva tar utrymme i förskolan så måste de vuxna ge utrymme* (N. Johannesen & N. sandvik, 2009, s.78).

## Reflektioner

Arbetet med aktionsforskningen tillsammans med barnen har bidragit till att vi har hittat ett roligare sätt att städa på. Barnen tar mer ansvar idag både genom att själva vara delaktiga men också genom att påminna kompisar att städa.

Jag är glad att vi valde utvecklingsområdet städningen efter leken. Idag ser jag det inte bara som en rutin som måste genomföras utan jag ser ett lärande i en vardagssituation. Tidigare upplevde jag städningen som ett stressmoment eftersom alla barnen inte satte igång att städa när det var dags för det. Under processen har jag funderat en del på detta. När jag själv städar vill jag helst göra det snabbt och effektivt så att jag kan göra något annat efteråt. I arbetet i barngruppen när vi tidigare ringt i städklockan har jag haft omedvetna förväntningar att städningen ska komma igång direkt. Nu har jag förstått att barnen kanske inte alltid medvetet avstår från att städa, men när det gått en stund efter att de fått veta att det är dags att städa har de tappat detta och fortsätter med sitt. Jag har tidigare tänkt att i och med att vi ringt i städklockan i god tid har barnen tid att avsluta. Städmusiken innan städkorten hjälper barnen att hålla fast vid tanken att det snart är dags att städa vilket innebär att vi pedagoger inte behöver påminna de och inte bli stressade. Detta har lärt mig att i arbetet med aktionsforskning är det viktigt att gå till sig själv och fundera över sitt eget förhållande till utvecklingsområdet, eftersom det påverkar synen på det hela.

Under genomförandet av aktionerna så valde vi att använda tre olika verktyg för insamling av information. Loggboken var det verktyg som jag tyckte var det enklaste. Att kunna skriva ner det jag såg, och tankar kring detta utan att någon annan skulle läsa det kändes bra och lätt att genomföra. Däremot när jag kom till att det var dags för analysen började jag att fundera över om jag hade skrivit tillräckligt och fångat rätt information i min loggbok. Men det visade sig att jag trots allt kunde få ut en hel del av mina anteckningar.

När det gäller observationerna med ett observationsschema såg jag en del svårigheter. Dels att det är tidskrävande och dels att jag måste ta ett kliv ur verksamheten för att det ska fungera. Mycket händer under tiden i barngruppen som gör att ibland är det svårt att genomföra observationerna. Det är svårt att räkna till då vi på eftermiddagen endast är två pedagoger och det är oftast då som städskorten behövs mest eftersom då har barnen mycket tid till eget val av lek och aktivitet vilket innebär att mycket saker är framplöckat.

Intervjuerna och samtalen med barnen var ett bra sätt att få dem delaktiga. I intervjuerna med färdiga frågor upplevde jag att barnen ibland svarade vad de trodde vi pedagoger förväntade oss för svar. Barnen uttryckte att det kändes bra att städa men vi kunde se att barnen utstrålade en annan känsla i själva städsituationen. Detta är förstås något vi pedagoger tolkar in i det vi ser, vi kan aldrig vara helt säkra på vad barnen känner och upplever. Jag tycker att det som ändå ger mest är enskilda samtal med barnen där man utgår från en huvudfråga och sedan ställer följdfrågor utifrån vad barnen berättar. Detta bidrar till att vi får en bättre bild av vad barnen tycker och tänker. Vid samtal i grupp kan barnen påverkas av vad kompisarna säger och vissa barn kommer inte alls till tals. Det ställer stora krav på lyhördhet hos mig när jag samtalar med barnen i grupp. Jag upptäckte vid analysen att jag borde vid ett tillfälle ställt en följdfråga för att bättre förstå det barnet uttryckte när hon sa: ”det är jobbigt att städa”. Men det är inte säkert att flickan hade kunnat beskriva varför det är jobbigt att städa. Barnen har ofta en känsla i kroppen men att sätta ord på varför det känns så är inte alltid så lätt.

Likväl som det är viktigt att tänka över sin egen syn på de yngsta barnen så är det viktigt att arbeta med de äldre barnens syn på de yngre. Vi kan ibland höra de äldre barnen uttrycka: ”de små barnen kan inte, jag kan passa Filip och jag kan hjälpa honom”, i situationer som Filip mycket bra klarar av själv. Att lyfta de yngsta barnen i barngruppen och att inte underskatta deras förmåga till delaktighet är viktigt. I vårt arbetslag känner jag att vi har en barnsyn där vi ser varje barn som en individ med förmåga till samspel och lärande oberoende av ålder. Johannesen, N & Sandvik, N (2009) vill i sin bok om små barns delaktighet och inflytande *utmana traditionella föreställningar om de yngsta så att pedagogerna lättare ska kunna få syn på människorna och därigenom möjligheterna som finns* (s.11). Genom att läsa denna bok har jag trots min barnsyn ändå fått upp ögonen för olika situationer när det gäller de yngsta barnens delaktighet. Författarna pratar om mellanrummen mellan barnets aktiva handlingar. ... *betrakta mellanrummen som möjliga öppningar för tankar och handlingar* (s.76). Ett av mellanrummen lyfts fram som stillhetens mellanrum. *För oss kan stillhetens mellanrum handla om situationer där barnen varken pratar med ord, ljud eller rörelser, i betydelsen inte är synligt aktiva, men också om försynta kroppsliga uttryck som lätt kan förbises i vardagens stress* (s.78). Att ha med detta i tanken i städsituationen innebär för mig att jag ska vara lyhörd över barnens uttryck då barnen står vid sidan om och iakttar. En vilja att vara aktivt delaktig kan finnas hos de yngsta barnen men att våga ta plats bland de äldre barnen kanske inte är så lätt. Där har vi pedagoger en viktig roll att hjälpa barnen till delaktighet.

Kursen i aktionsforskning har bidragit till att jag har fått en tydligare bild av vårt uppdrag i förskolan genom kunskapen om både statliga och kommunala styrdokument som jag kopplat till vår verksamhet. Jag tycker att det har varit svårt att hitta bra litteratur som handlar om delaktighet och ansvar. Det finns böcker som berör ämnet men från det till att vara en bok som kunnat ge mig nya infallsvinklar och därmed ny kunskap har varit svårt att hitta. En svårighet jag upplevde tidigare i vårt kvalitetsarbete var analysen. Idag tror jag att jag kommer att kunna genomföra en analys av ett arbete bättre än tidigare. Genom att bryta ner informationen från dokumentationen och se resultat och kategorisera den genom rubriker var ett bra sätt att få struktur på informationen från dokumentationen.

## Hur vi går vidare?

Det är viktigt att vi pedagoger är uppmärksamma och påminner barnen att städa innan de väljer en ny aktivitet. En tanke är också att städrutinen kanske emellanåt måste varieras. Det nya gör det mer spännande, men det får tiden utvisa. Vi kommer att fortsätta med städmusiken och städkorten så länge det bidrar till barnens delaktighet och ansvarstagande. Genom de avslutande intervjuerna med barnen framkom det ett önskemål om att ha städmusiken på under hela städningen eftersom den gör att man blir glad. Detta kommer vi att prova framöver. Aktionsforskningen har gett mig och mina kollegor ett bra verktyg för kvalitetsarbete som går hand i hand med vårt kvalitetsarbete genom den systematiska pedagogiska planeringen. Den bidrar till en möjlighet att utveckla fler delar i verksamheten än vi tidigare gjort. Den hjälper mig att synliggöra detaljer i vardagen. För mig har det varit ett spännande arbete där jag fått se verksamheten tydligare. Jag ser fram emot nästa utvecklingsområde att aktionsforska om.

## Referenser:

Bjørndal, C. R. P. (2005). Det värderade ögat.

Johannesen, N & Sandvik, N (2009). Små barns delaktighet och inflytande – några perspektiv.

Nylund, M.; Sandback, C.; Wilhelmsson, B.; & Rönnerman, K. (2010). Aktionsforskning i förskolan – trots att schemat är fullt. Stockholm: Lärarförbundets förlag.

Palmer, A. (2012). Uppföljning, utvärdering och utveckling i förskolan – pedagogisk dokumentation. Stockholm: Skolverket: Rapport nr. 12:1276. Fritzes.

Plan mot diskriminering och kränkande behandling 2012/2013.

SFS 2010:800. Svensk författningssamling 2010:800.

Sheridan, S, & Pramling Samuelsson, I (2009). Barns lärande – fokus i kvalitetsarbetet.

Skolverket (2005). Allmänna råd och kommentarer, Kvalitet i förskolan.

Skolverket (2010). Läroplan för förskolan Lpfö 98 reviderad 2010.

Länk:

Varbergs kommuns skolplan (hämtad 2013-04-26)  
[http://www2.varberg.se/archive/barn\\_utbildning/Skolplan3\(1\)\(1\).pdf](http://www2.varberg.se/archive/barn_utbildning/Skolplan3(1)(1).pdf)

## Bilaga 1.

